

УДК 347.235:347.234

СУТНІСТЬ ОБМЕЖЕНЬ ПРАВОМОЧНОСТЕЙ КОРИСТУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНОЮ ДІЛЯНКОЮ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ ЩОДО ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Тоцька К. М.,

здобувач кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Анотація: З'ясовані обмеження правомочностей користування щодо права власності земельними ділянками. Розглянуто та вказано на відмінності правової природи понять «використання земельної ділянки» і «користування земельною ділянкою». Винесено пропозицію, що обмеження у праві користування полягають у використанні земельної ділянки з урахуванням її цільового призначення. Сформульована і виражена точка зору, що невикористання земельної ділянки, коли власник не користується нею (не обробляє ділянку), що призводить до занедбання ділянки, не передбачає позбавлення права власності чи користування земельною ділянкою. Розглянуто обмеження, пов'язані з використанням земельної ділянки та спрямовані на збереження якості земельної ділянки. Висловлено думку, що якщо виникають ускладнення, утруднення для здійснення власником (користувачем) конкретного речового права на земельну ділянку, то супроводжується припиненням права власності у порушника, а отже, призводить до його обмеження права користування, не можна, оскільки в ЦК України припинення права власності врегульоване окремою главою та має іншу правову природу, ніж межі та обмеження права власності.

Ключові слова: земельна ділянка, обмеження, право користування, використання, земельне право, цивільне право.

Анотація: Выяснены ограничения правомочий пользования о праве собственности земельными участками. Рассмотрено и указано на различие правовой природы понятий «использование земельного участка» и «пользование земельным участком». Вынесено предложение, что ограничения в праве пользования заключаются в использовании земельного участка с учетом его целевого назначения. Сформулирована и выражена точка зрения, что неиспользование земельного участка, когда собственник не пользуется им (не обрабатывает участок), что приводит к запустению участка, не предусматривает лишения права собственности или пользования земельным участком. Рассмотрены ограничения, связанные с использованием земельного участка и направлены на сохранение качества земельного участка. Высказано мнение, что если возникают осложнения, затруднения для осуществления собственником (пользователем) конкретного вещного права на земельный участок, то сопровождается прекращением права собственности у нарушителя, а, следовательно, приводит к ограничению его права пользования, нельзя, поскольку в ЦК Украины прекращение права собственности урегулировано отдельной главой и имеет иную правовую природу, чем пределы и ограничения права собственности.

Ключевые слова: земельный участок, ограничения, право пользования, использование, земельное право, гражданское право.

Annotation: It was clarified to restrict the power of using the ownership of land plots. In the article it was discussed and point out the differences of the legal nature of concepts «using land tracts» and «use of the land». Led to a proposal that restrictions on the right of use include the use of land in accordance with its intended purpose. Formulated and expressed the view that failure to use the land where the owner does not use it (does not handle portion), which leads to the desolation of the site does not provide for deprivation of ownership or use of land. The limitations associated with the use of the land and are aimed at preserving the quality of the land. Suggested that if there are complications, difficulties for the owner (user) of a particular property law on land, it is accompanied by the termination of ownership of the offender, and, consequently, leads to a restriction of his right to use, you can not, because the Central Committee of Ukraine termination of ownership settled a separate chapter and has a different legal nature than the limits and restrictions of ownership.

Key words: land, limitation, right to use, use, land law, civil law.

Для цивільного законодавства характерна наявність цілої низки певних обмежень права власності на земельні ділянки. Питання виникнення обмежень права власності на земельні ділянки є актуальним, оскільки від того, наскільки чітко представляється значення проблеми, залежатиме її вирішення та захист суб'єктів відносин права власності на земельні ділянки.

Важливість цієї проблеми привертала увагу багатьох відомих вчених, таких як Д. В. Бусуйок, Й. М. Дорош, С. А. Марахін, Є. О. Мічурін, І. В. Мироненко, В. В. Носік, О. В. Розгон, Т. Б. Станкевич і т. д., але, незважаючи на значний науковий потенціал, все ще нез'ясованими залишаються особливості прояву обмежень правомочностей користування земельними ділянками.

Зазначимо, що обмеження права користування земельною ділянкою можуть виникати не тільки щодо свого права власності, а й при реалізації речових прав на чуже майно та зобов'язальних прав

інших осіб, які встановлюються за волею власника і передбачають надання іншим особам прав на земельну ділянку.

Одразу визначимося, що проблема обмеження правомочностей користування та розпорядження земельними ділянками є досить великою, але тоді дослідження буде занадто об'ємним, тому зробимо застереження, що у цій статті звернемося до обмежень правомочностей користування тільки щодо права власності земельними ділянками.

Під правомочністю користування земельною ділянкою розуміють юридично надану власнику можливість господарського та іншого використання земельної ділянки з метою отримання доходів та інших, у тому числі нематеріальних, благ від корисних властивостей земельної ділянки. У широкому розумінні йдеться про використання земельної ділянки як засобу виробництва або ж просторово-територіальної бази. У вузькому – про використання земельної ділянки з конкретною метою: ведення фермерського чи особистого селянського господарства, задоволення особистих майнових або

естетичних потреб (ведення садівництва, гаражне будівництво тощо) [1, с. 392].

Звертає на себе увагу, що ЗК України оперує терміном «використання» землі, а ЦК України – терміном «користування» земельною ділянкою. Свого часу О. В. Венедиктов зазначав, що раціональніше замість звичної тріади права власності ввести поняття «використання», яке перевершує її за смисловим масштабом і є майже всеосяжним, що є набагато кращим ще й через те, що самим своїм звучанням орієнтує на з'єднання права власності як юридичної категорії з економічною сутністю власності як присвоєння [2, с. 42].

Але, як визначено у нормах цих кодексів, ЗК України застосовує термін «використання земельної ділянки» за цільовим призначенням, а ЦК України – користування як повноваження права власності. Отже, вважаємо, що не варто змішувати ці поняття.

Слід зауважити, що у сукупності всі правомочності права власності взаємопов'язані між собою і виникають усі разом. Право володіння і право користування нерозривно пов'язані між собою, адже без володіння не може бути здійснене користування річчю (майном).

За ст. 319 ЦК України власник має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону. Здійснюючи право власності на земельну ділянку, власник земельної ділянки або користувач вимушений сплачувати земельний податок чи орендну плату, а також може використовувати земельну ділянку «на власний розсуд» і «у своєму інтересі», але обов'язково враховуючи цільове призначення ділянки. Тобто звужується обсяг права користування земельною ділянкою.

Кожна з категорій земель України, яка зазначена у ст. 19 ЗК України, має узагальнене цільове призначення. Але земельні ділянки, що входять до однієї категорії земель, також можуть використовуватися за різним цільовим призначенням. Тобто обмеження у праві користування полягають у використанні земельної ділянки з урахуванням її цільового призначення.

Цільове призначення земельної ділянки окреслюється встановленими законодавством та конкретизованими відповідними органами влади «допустимими» межами використання земельної ділянки громадянами та юридичними особами [3].

Слушною є думка Й. М. Дорош про те, що основна мета встановлення обмежень при використанні земель – це реалізація права людини на сприятливе для її здоров'я і добробуту довкілля через забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку, збереження якості довкілля та невиснажливе використання земельних ресурсів (формування напрямів забезпечення сталого землекористування) [4, с. 5–6], що стосується і цільового використання земель.

Системний аналіз законодавства дозволяє виявити ті правові обмеження, наявність яких сприяє забезпеченню використання земельних ділянок певних категорій за цільовим призначенням, котрі можна впорядкувати залежно від мети їх встановлення на такі групи:

1) заборони на зміну цільового призначення земельної ділянки та (або) ландшафту;

2) закріплення виключних підстав зміни цільового призначення окремих земель (земельних ділянок); введення додаткових землевпорядних вимог; закріплення додаткових зобов'язань для суб'єктів, на користь яких здійснюється зміна цільового призначення земельних ділянок, що використовуються як основний засіб виробництва;

3) встановлення обмеженого режиму господарської діяльності на земельних ділянках (або територіях); закріплення умов щодо наявності спеціальних знань задля використання земельних ділянок певного цільового призначення; заборона запровадження окремих видів діяльності на земельних ділянках (або територіях), що несумісна з їх цільовим призначенням (або метою встановлення (створення)); обмеження забудови земельної ділянки [5, с. 645].

Невиконанням вимог щодо використання земель відповідно до цільового призначення є невикористання земельної ділянки або фактичне використання земельної ділянки, яке не відповідає її цільовому призначенню, встановленому при переданні земельної ділянки у власність або наданні в користування, зокрема, в оренду, а також недотримання режиму використання земельної ділянки або її частини у разі встановлення обмежень (обтяжень) (ст. 1 Закону України «Про державний контроль за використанням і охороною земель» [6]).

Таким чином, якщо власник або орендар забудовує земельну ділянку об'єктом, який не відповідає визначенню в договорі, то така забудова може бути кваліфікована як порушення обмежень відповідно до статей 110-111 ЗК України, що, у свою чергу, може бути визнано як невиконання вимог використання земель за цільовим призначенням згідно зі ст. 1 Закону України «Про державний контроль за використанням і охороною земель». Використання ж ділянки всупереч її цільовому призначенню дає підстави для звернення до суду з позовом про припинення прав на земельну ділянку згідно зі ст. 143 ЗК України і вилучення такої земельної ділянки згідно зі ст. 141 ЗК України.

Зважати слід також на те, що дозволи виконавчого органу на будівництво не визначеного договором об'єкта можна розглядати достатньою підставою для забудови тільки в тому випадку, якщо місцева рада делегувала такі повноваження виконавчому органу. В іншому випадку виходить так, що місцева рада наклала в договорі обмеження, а виконавчий орган зняв таке обмеження (наданням дозволу на будівництво іншого об'єкта) [7, с. 127].

Використання земельної ділянки з порушенням може бути й у разі виникнення будь-яких обмежень у здійсненні права користування земельною ділянкою. В такому разі власник має право вимагати усунення відповідних перешкод.

Факт володіння земельною ділянкою є одночасно обов'язком використовувати землю на власний розсуд за цільовим призначенням, установленим при наданні ділянки у власність. Але якщо це обов'язок, то чи може невикористання земельної ділянки протягом встановленого законом строку призвести до позбавлення права власності на земельну ділянку?

Відповідно до ст. 378 ЦК України право власності особи на земельну ділянку може бути припинене за

рішенням суду у випадках, установлених законом. Водночас реалізація цієї норми потребує використання і ЗК України, де закріплюються підстави припинення права на землю. Оскільки припинення права власності особи на земельну ділянку відбувається на підставі судового акта і має відсильний характер, йдеться про випадки примусового припинення права власності на підставах, визначених ст. 140 ЗК України. Згідно зі ст. 153 ЗК України власник не може бути позбавлений права власності на земельну ділянку, крім випадків, передбачених цим Кодексом та іншими законами України. Підстави припинення прав на землю відповідно до пунктів «а» та «б» ст. 143 ЗК України стосуються питань порушення земельного законодавства. Але при цьому відповідно до ст. 144 ЗК України визначений порядок примусового припинення права власності на земельну ділянку.

Отже, оскільки використання земельної ділянки не за цільовим призначенням (це – дія) і є підставою для примусового припинення права користування земельною ділянкою в судовому порядку, то підстав для примусового припинення власності на земельну ділянку немає. Що стосується невикористання земельної ділянки (це – бездіяльність), коли власник не користується нею, не обробляє ділянку, що призводить до занедбання ділянки, то у чинному законодавстві відсутня норма, яка б передбачала позбавлення права власності чи користування земельною ділянкою у цьому випадку.

Іншу практику має законодавство Киргизької Республіки, де невикористання землі протягом установленого законом строку або нецільове її використання заборонені законом і є підставою для припинення права на земельну ділянку (пп. 1, 3, 4 п. 1 ст. 66 ЗК Киргизької Республіки) [8]. Тобто прирівняні наслідки невикористання земельної ділянки протягом установленого законом строку та нецільове її використання.

Дослідження не було б повним без аналізу судової практики. Проаналізуємо найбільш типові судові рішення в яких зустрічається обмеження права користування земельною ділянкою.

За загальним правилом у випадку порушення прав власника земельної ділянки, зумовленого наявністю певних перешкод у користуванні земельною ділянкою з боку інших осіб, передбачена можливість звернення з позовом до суду. Відповідно до ч. 2 ст. 386 ЦК України власник, який має підстави передбачати можливість порушення свого права власності іншою особою, може звернутися до суду з вимогою про заборону вчинення нею дій, які можуть порушити його право, або з вимогою про вчинення певних дій для запобігання такому порушенню.

Норми статей 15, 16, 386, 391 ЦК України гарантують власнику майна можливість вимагати усунення порушень його права незалежно від того, чи вони вже фактично відбулися, чи є підстави передбачати можливість такого порушення його права в майбутньому. Відповідно до положень норм статей 16, 391, 386 ЦК України власник має право звернутися до суду з вимогою про захист порушеного права у будь-який спосіб, що є адекватним змісту порушеного права, враховує характер порушення і дає можливість захистити порушене право.

Так, зустрічається формулювання позовних вимог як вимог про «усунення перешкод у відновленні меж присадибної земельної ділянки та перешкод у користуванні земельною ділянкою» [9], «звільнення самовільно зайнятої земельної ділянки» [10], «усунення порушень прав на землю» [11], «усунення порушень права власності на землю», але у резолютивній частині зазначається спосіб усунення перешкод «шляхом звільнення самовільно зайнятої частини земельної ділянки та знесення побудованої капітальної огорожі з боку суміжної межі» [12], або достатньо коректно про «усунення перешкод у користуванні земельною ділянкою» із зазначенням конкретного способу – наприклад, шляхом звільнення її від дров та відновлення попереднього стану земельної ділянки, який існував до порушення її меж [13], «шляхом звільнення цієї земельної ділянки від купи будівельного сміття» [14], «шляхом знесення погребу» [15].

Усунення порушень права (наприклад, перешкод у користуванні земельною ділянкою) може супроводжуватися припиненням права власності у порушника. Тобто термін «припинення» вживається поряд із терміном «обмеження» [16, с. 45]. Як обмеження права можна визначити будь-які перешкоди у здійсненні власником повноважень щодо свого майна.

Оскільки відбувається припинення права власності у примусовому порядку, то суб'єкт зазнає обмежень. Вважаємо, що остаточно сказати, що якщо виникають ускладнення, утруднення для здійснення власником (користувачем) конкретного речового права на земельну ділянку, то супроводжується припиненням права власності у порушника, а отже, призводить до його обмеження права користування, не можна, оскільки в ЦК України припинення права власності врегульоване окремою главою та має іншу правову природу, ніж межі та обмеження права власності.

Порядок користування земельною ділянкою, визначений законодавством, тяжіє до встановлення системи заборон, дозволів та обов'язків. Це більшою мірою відповідає гарантіям права власності, ніж є корекцією поведінки суб'єктів при використанні земельної ділянки.

Правові обмеження використання земельних ділянок певних категорій за цільовим призначенням обумовлюються такими факторами (засобами), як необхідність дотримання цільового використання земельних ділянок, заборона окремих видів діяльності на земельних ділянках. Оскільки заборони пов'язані з обов'язками, то ця система правових обмежень права власності на земельні ділянки заснована на обов'язках власників щодо охорони земель, що забезпечує збереження земельного фонду і можливість подальшого отримання корисних властивостей земельних ділянок.

Перш за все обов'язки власників земельних ділянок спрямовані на охорону земель. Зміст поняття «охорона земель» включає як саму охорону земель, так і охорону прав на земельні ділянки. Охорона прав користувачів земельної ділянки полягає в охороні прав і законних інтересів зазначених суб'єктів права та відповідальності за порушення покладених на них обов'язків. Порушені ж права користувачів землею

підлягають відновленню в порядку, передбаченому законом [17].

Закріплене право власника земельної ділянки на використання всього, що знаходиться над та під поверхнею цієї земельної ділянки, може бути обмежене законом щодо: 1) водного об'єкта у формі прямої заборони на використання певних корисних властивостей земельної ділянки в зазначених вище межах або шляхом установлення спеціальних правил користування; 2) лісового об'єкта у формі заборони проводити спустошувальні рубки; 3) об'єкта надр у формі заборони проводити розробку на руднику чи копальні лише за складеним ним проектом.

Тобто у цих обмеженнях передбачається стиснення у вчиненні дій правовласника, які пов'язані з використанням земельної ділянки та спрямовані більше на збереження якості земельної ділянки. А отже, це вже обмеження, встановлені спеціальним законодавством, які відносяться тільки до земельного права без співвідношення із цивільним законодавством.

Як бачимо, законні обмеження права користування земельною ділянкою, які торкаються інтересів власника, встановлені не тільки цивільним законодавством, а й спеціальним природоохоронним законодавством (ЗК України, Водним кодексом України, Лісовим кодексом України [18], Кодексом України про надра [19], Законом України «Про охорону земель» [20]) і за своєю природою мають подвійний характер, тому що знаходяться на межі приватного та публічного права. Мабуть, такі обмеження обумовлені врахуванням інтересів як суспільства, так і власника земельної ділянки, а це безпосередньо пов'язано з користуванням земельною ділянкою і встановленням обмежень.

Отже, обмеження права користування, зумовлене охороною земельних ділянок (охорона прав на земельні ділянки (власників, користувачів)), полягає в охороні прав і законних інтересів останніх, але припускаємо, що охорона прав і законних інтересів цих суб'єктів ураховує охорону безпеки, життя та здоров'я сім'ї власника (в тому числі й дітей власника земельної ділянки, на якій знаходиться житло (будинок)), його сусідів тощо. Так, за ч. 1 ст. 177 СК України [21] батьки зобов'язані дбати про збереження та використання майна дитини в її інтересах. А зловживання своїми правами батьками, зокрема, безконтрольна реалізація батьками житла (будинку), яке знаходиться на земельній ділянці, може призвести до порушення прав дитини. Таким чином, установлення обмеження права користування земельною ділянкою, яке зумовлене її охороною, передбачає й охорону прав дитини при зловживанні батьками своїми правами.

Підсумовуючи, зауважимо, що, по-перше, хоча зміст терміну «користування земельною ділянкою» включає термін «використання земельної ділянки» у широкому розумінні, не слід змішувати ці поняття; обмеження у праві користування полягають у використанні земельної ділянки з урахуванням її цільового призначення; по-друге, невикористання земельної ділянки, коли власник не користується нею (не обробляє ділянку), що призводить до занедбання ділянки, не передбачає позбавлення права власності чи користування земельною ділянкою; по-третє,

остаточно сказати, що якщо виникають ускладнення, утруднення для здійснення власником (користувачем) конкретного речового права на земельну ділянку, то супроводжується припиненням права власності у порушника, а отже, призводить до його обмеження права користування, не можна, оскільки в ЦК України припинення права власності врегульоване окремою главою та має іншу правову природу, ніж межі та обмеження права власності; по-четверте, обмеження в якості стиснення у вчиненні дій правовласника, які пов'язані з використанням земельної ділянки та спрямовані на збереження якості земельної ділянки, відносяться тільки до земельного права без співвідношення з цивільним законодавством.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цивільний кодекс України [Текст]: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). – Т. 5: Право власності та інші речові права / За ред. проф. І. В. Спасибко-Фатєєвої. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х.: ФО-П Лисяк Л. С., 2011. – 624 с.
2. Венедиктов А. В. О государственной собственности в СССР и органах управления ею [Текст] / Венедиктов А. В. – Советское государство и право. – 1951. – № 2. – С. 42–52.
3. Кулініч П. Цільове призначення та цільове використання земель за новим земельним кодексом України // Юридичний журнал. 2002. № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrinur.kiev.ua/publications/> / <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=495>.
4. Дорош Й. М. Еколого-економічні основи формування інституту обмежень та обтяжень при використанні земель: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.06 [Текст] / Й. М. Дорош; Рада по вивч. продукт. сил України. – К., 2007. – 21 с.
5. Марахін Є. А. Обмеження як засіб забезпечення використання земельних ділянок за цільовим призначенням // Форум права. – 2012. – № 4. – С. 639–645 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrinur.kiev.ua/publications/>; http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2012_4_104.pdf.
6. Про державний контроль за використанням і охороною земель: Закон України від 19.06.2003 року № 963-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 350.
7. Фелів О. Цільове призначення землі і відповідальність за його порушення [Текст] / О. Фелів, О. Столярська // Юридичний журнал. – 2008. – № 9. – С. 127–130.
8. Туратбекова Ч. А. Система вещных прав на землю в Кыргызской Республике: Соотношение частных и публичных интересов: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.03 – Гражданское право; Предпринимательское право; Семейное право; Международное частное право / Ч. А. Туратбекова; Науч. рук. А. Н. Ниязова; Министерство образования и науки РФ, Министерство образования, науки и молодежной политики Кыргызской Республики, Кыргызско-Российский Славянский университет. – Бишкек, 2006. – 25 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/sistema-veshchnykh-prav-na-zemlyu-v-kyrgyzskoi-respublike-sootnoshenie-chastnykh-i-publichnyh>.
9. Про усунення перешкод у відновленні меж присадибної земельної ділянки та перешкод у користуванні земельною ділянкою, зобов'язання повернути самовільно

зайняту земельну ділянку та ви знання незаконними дій. Рішення. Мелітопольський міськрайонний суд Запорізької області. Справа № 815/462/2012. «10» липня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39799083>.

10. Про звільнення самовільно зайнятої земельної ділянки: Рішення Апеляційного суду Донецької області. Справа № 230/3037/13-ц від 01 квітня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/38118198>.

11. Про усунення порушень прав на землю: Рішення Соснівського районного суду м. Черкаси. Справа №2-3035/12 від 20 лютого 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/37396808>.

12. Про усунення порушень права власності на землю: Рішення Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області. Справа № 686/19698/14-ц від 14.11.2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/41776838>.

13. Про усунення перешкод у користуванні земельною ділянкою: Рішення Вишгородського районного суду Київської області. Справа № 363/5170/13-ц від 18 березня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/37846872>.

14. Про усунення перешкод у користуванні земельною ділянкою: Рішення Колегії суддів судової палати в цивільних справах апеляційного суду Миколаївської області. Справа № 477/441/14-ц від 24.11.2014 року

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/41634059>.

15. Про усунення перешкод в користуванні земельною ділянкою шляхом знесення погребу: Рішення Сумського районного суду Сумської області. Справа № 587/427/14-ц від 09 квітня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/38215354>.

16. Розгон О. В. Межі та обмеження права власності [Текст] / О. В. Розгон. – Х.: Страйд, 2006. – 188 с.

17. Екологічне право України: [підруч. для студ. юрид. спец. вищ.навч. закл.] / за ред. А. П. Гетьмана та М. В. Шульги. – Х.: Право, 2009. – 328 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1149032755700/pravo/yuridichna_vidpo_valdnist_porushennya_zemelnoho_zakonodavstva.

18. Лісовий кодекс України № 3852-ХІІ від 21 січня 1994 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1994. – № 17. – Ст. 99.

19. Кодекс України про надра від 27.07.94 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 36. – Ст. 340.

20. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 року № 962-IV // Відомості Верховної Ради України. – 003. – № 39. – Ст. 349.

21. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21. – Ст. 135.

УДК 342.5:342.841

ГРОМАДСЬКА ЕКСПЕРТИЗА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ЯК ЗАСАДА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Хабарова Т. В.,

аспірант кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

Анотація: Дослідження присвячено вивченню проблеми корупції та її подоланню, шляхом залучення громадськості до участі в прийнятті управлінських рішень, проведенні громадської експертизи та наданні оцінки діяльності органів державної влади. Досліджено правове регулювання проведення громадської експертизи діяльності органів державної влади. Обґрунтовано, що громадська експертиза є однією з форм громадського контролю та однією із вагомих засад протидії корупції. Висвітлено організаційні складові громадської експертизи діяльності органів державної влади. Проаналізовано існуючий вітчизняний досвід проведення громадської експертизи. Наведено практичні рекомендації проведення громадської експертизи.

Ключові слова: корупція, запобігання корупції, протидія корупції, громадська експертиза, громадський контроль.

Анотация: Исследование посвящено изучению проблемы коррупции и ее преодолению, путем привлечения общественности к участию в принятии управленческих решений, проведении общественной экспертизы и предоставлении оценки деятельности органов государственной власти. Исследовано правовое регулирование проведения общественной экспертизы деятельности органов государственной власти. Обосновано, что общественная экспертиза является одной из форм общественного контроля и одним из весомых средств противодействия коррупции. Освещены организационные составляющие общественной экспертизы деятельности органов государственной власти. Проанализирован существующий отечественный опыт проведения общественной экспертизы. Приведены практические рекомендации проведения общественной экспертизы.

Ключевые слова: коррупция, предотвращение коррупции, противодействие коррупции, общественная экспертиза, общественный контроль.

Annotation: Research is devoted to the problem of corruption and its overcoming by means public participation in decision-making, public expertise and provision of estimation of activity public authorities. Examines legal regulation of public expertise of activity public authorities, substantiated that public expertise is a form of public control and one of the important bases of combating corruption. Examined organizing constituents of public expertise of activity public authorities. Proposed certain practical recommendations methods conducting public expertise.

Key words: corruption, corruption prevention, combating corruption, public expertise, social control.

Проблеми, пов'язані з корупцією, мають місце практично у будь-якій державі, незалежно від

політичного устрою та рівня економічного розвитку. В Україні корупція набула незаних масштабів, що призвело до сповільнення розвитку держави та зневіри громадян у дієвість органів державної влади.

© Хабарова Т.В., 2015